

Rutin

Fastställt av: Anna-Maria Stenlund

Upprättat av: Marie-Louise Schönfeldt

Organisation gäller inom: Folk tandvård Västerbotten

Tandvårdens skyldighet att ingripa när barn far illa

Omfattning

Dokumentet vänder sig till de som arbetar inom barn- och ungdomstandvården och vid kontakt med patienter de misstänker far illa.

Bakgrund

Det är Socialtjänstens ansvar att hjälpa barn som far illa men socialtjänsten är beroende av information från barnets närmaste omgivning och av de som möter barn i sin yrkesutövning. Då vi som möter barn, exempelvis vård- och skolpersonal, inte har full insyn i barnets hela situation har vi ett ansvar för att redan vid misstanke om att ett barn kan far illa orosanmäla detta till socialtjänsten. En anmälan från exempelvis tandvården kan vara en i raden av flera anmälningar och vara den sista pusselbiten socialtjänsten behöver för att kunna agera.

Syfte

Syftet med orosanmälan är att förhindra att barn- och ungdomar far illa genom utebliven tandvård och att varsla om andra eventuella missförhållanden.

Lagar och andra krav

Idag regleras anmälningskyldigheten i Socialtjänstlagen (SoL) kap 14 1§. Den tas även upp i hälso- och sjukvårdslagen, tandvårdslagen, patientsäkerhetslagen och skollagen, där hänvisningar görs till socialtjänstlagen.

Ansvar och befogenheter

All vårdpersonal inom tandvården som misstänker att ett barn eller en ungdom far illa har både ansvar och befogenhet att agera genom att anmäla. Anmälningskyldigheten för vårdpersonal gäller för uppgifter som vårdpersonal får kännedom om i tjänsten och dessa uppgifter kan inte anmälas anonymt. Skyldigheten att anmäla är absolut och ovillkorlig och det är inte något en tandläkare eller annan tandvårdspersonal kan välja bort.

Ett utskrivet dokument är endast en kopia. Giltig version finns i ledningssystemet.

Beskrivning/Genomförande

Vad kan tandvårdspersonal möta?

I tandvården kommer vi i nära kontakt med alla barn i samhället. Detta innebär att det är möjligt att få insyn och observera eventuella skador i mun-, ansikts- och halsregionen. Vi har även möjlighet att prata med barn och ungdomar när de besöker oss. Vi uppmärksammar också när de uteblir från bokade tandvårdsbesök eller om ett obehandlat vårdbehov finns. Missförhållanden i hemmet för barn och ungdomar kan vara av olika karaktär och det kan vara fysiskt eller psykiskt våld, kränkningar, sexuella övergrepp, fysisk eller psykisk försummelse, dvs. när den som vårdar barnet aktivt eller passivt försummar att tillgodose barnets behov. Man talar då om att omsorgen om barnet sviktar vilket i sin tur medför att barnet far illa.

Varningstecken att vara observant på

Det kan hända att ett barn i förtroende berättar om misshandel eller något annat som barnet har utsatts för. Det kan också hända att något ett barn berättar, som inte direkt berör ett övergrepp, väcker din oro för att barnet på något sätt far illa. Var lyhörd och lyssna på barnet och våga ta barns berättelser på allvar!

Fysiskt våld

Barnet utsätts för kroppsskada, sjukdom, smärta, försätts i vanmakt eller annat liknande tillstånd. Att leva i en miljö där våld och misshandel förekommer kan likställas med fysiskt våld riktat mot barnet. Som barnmisshandel räknas också Münchausen syndrome by proxy, vilket är viktigt att känna till för all tandvårdspersonal. Syndromet innebär att en närstående till barnet, ofta modern, vid upprepade tillfällen söker vård för påhittade eller framkallade sjukdomar eller symtom hos barnet. I allvarliga fall framkallar föräldern själv symtomen, exempelvis kramper, kvävningssanfall eller förgiftning. Syndromet är svårupptäckt eftersom förälderns oro för barnet ofta uppfattas som äkta och föräldern ofta lyckas samarbeta väl med hälso- och sjukvårdspersonalen.

Psykiskt våld

Barnet utsätts systematiskt och oftast under lång tid för nedvärderande omdömen eller för ett avsiktligt känslomässigt lidande. Exempel kan vara orimligt hårda bestraffningar, att den vuxne förnedrar, trakasserar eller fryser ut barnet.

Kränkningar

När barnet behandlas nedlåtande med angrepp på barnets personlighet.

Sexuella övergrepp

Sexuella övergrepp mot barn innefattar alla former av sexuella handlingar som påtvingas ett barn av en vuxen person. Barnets beroendeställning utnyttjas och handlingen utgår från den vuxna personens behov. Handlingen kränker barnets integritet och sker mot barnets vilja eller är något som barnet inte kan förstå och inte är moget för.

Fysiska tecken

Barnets fysiska hälsa eller utveckling skadas eller äventyras genom att den vuxne, oftast under längre tid, underlåter att tillgodose barnet grundläggande fysisk omsorg, t.ex. att barnet inte får sina behov tillgodosedda avseende hygien, kost och omvårdnad, inte har årstidsanpassade kläder, möjlighet till vila och sömn, skydd och husrum, tillsyn. Det kan också handla om att barnet inte får ta del av förebyggande hälsovård, eller medicinsk vård inklusive tandvård som det har rätt till. Med dental försummelse menar vi att vårdnadshavare inte ser till att barnet får tillgång till den tandvård som krävs för att barnet ska få en tandhälsa med god funktion utan värk och infektioner. Stort tandvårdsbehov kan uppstå vid bristande kunskap hos vårdnadshavare eller när familjen lever under stor stress, exempelvis under asyl eller andra livsomvälvande situationer. Tandvården ska därför uppmärksamma uteblivna tandvårdsbesök eller när förändring av skadliga beteenden trots information och erbjudanden om lämpligt stöd inte sker eller vid upprepade behov av narkossanering. Se rutiner för kallelse till tandvårdsbesök sist i dokumentet.

Psykiska tecken

Barnets psykiska hälsa eller utveckling skadas eller äventyras genom att den vuxne, ofta under lång tid, underlåter att tillgodose barnets grundläggande behov av uppmärksamhet, tillhörighet, fostran, vägledning, stimulans eller undervisning. Psykisk försummelse kan exempelvis vara otillgänglighet och känslomässig likgiltighet för barnet (med flytande gräns mot psykisk misshandel), underlåtenhet att lära barnet vad som är rätt och fel eller att se till att barnet får skolutbildning.

Tandskador och andra trauma i huvud- och halsregionen

- Upprepade tandskador eller andra skador i ansikte, mun och käkar.
- När skadornas omfattning eller utbredning inte stämmer med beskrivningen barnet eller vårdnadshavaren ger av hur skadorna har uppkommit.
- Dröjsmål eller underlåtenhet att söka vård för skador.
- Oförklarliga blåmärken eller blåmärken på avvikande ställen exempelvis runt öronen och i hårbotten. Dubbelsidiga skador i området öra, nacke, skuldra är ovanligt vid olycksfall och bör ge anledning till ytterligare eftertanke!
- Blåmärken på underarmar, brännmärken eller bitmärken.

Ett utskrivet dokument är endast en kopia. Giltig version finns i ledningssystemet.

Tecken på orala sexuella övergrepp

- Blödningar/petechier i munslemhinnan speciellt i övergången mellan hård och mjuk gom.
- Blåsor eller sår som kan bero av smittsamma könssjukdomar.
- Oral överkänslighet och svårighet att få tillträde till munhålan vid undersökning.

Allvarliga relationsproblem i förhållandet till sin familj

Det kan exempelvis handla om en förälder som snäser åt sitt barn, inte berömmar barnet när det är befogat eller inte låter barnet komma till tals. Eller när barnet blir vittne till våld eller lever i en miljö där våld eller hot om våld förekommer. Det kan även handla om uppenbara brister i hygien, årstidsanpassad klädsel, kosthållning eller tillsyn.

Om vårdnadshavare inte klarar grundläggande skötsel av barnets tänder

Omsorgssvikt kan också handla om familjer som inte klarar grundläggande skötsel av barnens tänder, vilket kan leda till stora tandvårdsbehov för barnet. Som tandläkare eller tandhygienist kan du upptäcka om flera syskon i en familj har stora eller eftersatta vårdbehov. Hit hör även att komma till tandvården på bokade besök. Vid uteblivna tandvårdsbesök ska därför folktandvårdens rutiner detta alltid följas, se sista stycket i aktuellt dokument.

Barnets hemmiljö och levnadsförhållanden

Det är viktigt att vara uppmärksam på problem i barns hemmiljö och levnadsförhållanden. Om en förälder exempelvis söker tandvård för en egen tandskada, som har orsakats av misshandel, kan det indikera att barnet befinner sig i en olämplig miljö där våld förekommer. I denna situation bör du, även om barnet inte är din patient, göra en anmälan till socialtjänsten. Det kan också handla om föräldrar med funktionsnedsättning, missbruksproblem eller annan problematik där det är uppenbart att barnet inte får den omvårdnad och stimulans ett barn bör få för en hälsosam uppväxt.

Vid misstanke om droger, kriminalitet, självdestruktivt beteende eller mobbning

Den första åtgärden i de flesta fall bör vara kontakt med vårdnadshavare. Det finns möjlighet att med vårdnadshavarens samtycke samråda i HLT-team som är multiprofessionella och sker i samverkan med skolan. I dagsläget finns ingen utarbetad rutin för samverkan mellan Folktandvården och HLT. Kontakta tandvårdstrateg för vidare vägledning tills rutiner har utverkats.

I kontakt med barnet så tänk på följande:

- Försök inte att på egen hand fråga ut eller förhöra barnet eller ungdomen.
- Starta inte en egen utredning för att klargöra eller skaffa fakta.
- Var inte fördömande över den förmodade förövaren.
- Lova inte att du inte ska berätta för någon – det kan vara svårt att leva upp till. Tänk på att du behöver göra en orosanmälan till socialtjänsten och att det är deras professionella ansvar att utreda vidare.

När barnet inte är patient, när barnet är anhörig

Det kan uppkomma en situation där barnet inte är patient själv utan anhörig. Oro kan uppstå om den vuxne inte kan klara omsorg för sig själv eller för sina barn. Orosanmälan i dessa fall ska även diarieföras enligt gällande rutiner hos Region Västerbotten. I dessa fall hittar du mer information i sjukvårdens ledningsdokument och du kan kontakta registrator för diarieföring.

Rutiner inför orosanmälan till Socialtjänsten

Anmälningsskyldiga yrkespersoner ska anmäla till socialtjänsten vid misstanke om att ett barn far illa. Som yrkesutövare kan du inte vara anonyma i din orosanmälan. Formuleringen i 14 kap. 1 § SoL utgår från anmälarens iakttagelser och oro för barnet. Det räcker alltså med en misstanke om att ett barn inte får sina grundläggande behov tillgodosedda i hemmet, är utsatt för psykiskt och fysiskt våld, sexuella övergrepp eller annan utsatthet som kan medföra fara för barnets hälsa och utveckling. Dokumentera därför noggrant dina iakttagelser i journalen och ge en detaljerad beskrivning. Gör inga egna tolkningar utan ange fakta. Röntgen och foton ger ofta värdefull information. Ange vilka som har varit med barnet, vilken information som har lämnats och till vem. Dokumentera i journalen även dina kontakter med socialtjänsten, med vem du har pratat och vad som har sagts. Vid vagare misstanke kan det vara värdefullt att skriva ner sina funderingar eller barnets berättelse innan samtal med kollegor. Detta för att minnas korrekt och inte färgas av andras åsikter. Skriv med utgångspunkt i *vad som gör dig orolig*. Att diskutera med verksamhetschef eller erfaren kollega kan vara bra om du är osäker inför en anmälan till socialtjänsten. I vissa fall kan verksamhetschef stå för anmälan eller vara med som medanmälare. Man kan kontakta tandläkare på avdelningen för pedodonti eller tandvårdsstrateg vid osäkerhet. Om du bedömer situationen som akut så kan information till verksamhetschef ske senare.

Omgående anmälan till socialtjänsten

I de fall patienten har uppenbara tecken på misshandel eller övergrepp ska anmälan göras direkt till socialtjänsten. Vid telefonkontakt med socialtjänsten avgörs om vidare åtgärder behöver vidtas exempelvis akutremisser för läkarundersökning. Sådana ställningstagande är socialtjänstens ansvar. Polisanmälan vid brott mot barn kan också bli aktuellt och görs så snart som möjligt för att underlätta polisens arbete med att säkra eventuellt bevismaterial.

Ett utskrivet dokument är endast en kopia. Giltig version finns i ledningssystemet.

Kontakt med socialtjänst för samråd inför eventuell orosanmälan

Du kan kontakta socialtjänsten för att samråda innan du gör en orosanmälan. Vill du endast samråda ska du inte uppge barnets eller familjens namn. Uppger du namn så är socialtjänsten skyldiga att starta en utredning. Om du gör en orosanmälan per telefon så ska du även komplettera med en skriftlig anmälan. Du kan i din skriftliga anmälan be att få återkoppling på om någon åtgärd vidtagits till följd av anmälan. Socialtjänsten kan då återkoppla till dig om de har startat en utredning eller inte samt om någon utredning redan pågår (undantag: om de bedömer att det med hänsyn till omständigheterna är olämpligt).

Orosanmälan som inte avser misshandel och sexuella övergrepp

Om din orosanmälan inte avser misshandel och sexuella övergrepp är det oftast lämpligt att först kontakta familjen för att informera om att du har tänkt ta kontakt med socialtjänsten. Detta är naturligtvis inte lätt! Tänk på att försöka hålla diskussionen på en saklig nivå - anklaga inte föräldrarna, utan ange endast att du har skyldighet enligt lag att agera. Betona att det sker för barnets skull och att du inte har tagit ställning. Om möjligt kan man hålla diskussionen i ett neutralt rum och ta gärna med en kollega eller din chef. Ibland kan det vara en bra strategi att uppmuntra vårdnadshavarna att själva ta kontakt med Socialtjänsten. Efter en orosanmälan kan det ibland bli aktuellt med ett trepartsmöte där vårdnadshavaren tillsammans med socialtjänsten går igenom din orosanmälan gemensamt med dig och din chef. Om situationen inte förändras och fortsatt oro finns för barnet så ska en ny anmälan göras. Skyldighet att anmäla kvarstår även i de fall då barnet eller familjen redan har kontakt med socialtjänsten. Socialtjänsten har rätt att begära journalutdrag och/eller utlåtanden från tandvården i samband med utredningar runt ett enskilt barn, se mer information om detta i riktlinjedokumentet "Begäran om journalkopior".

Kontaktinformation till socialtjänsten

Aktuell kontaktinformation med telefonnummer och adress till den egna kommunens socialtjänst, socialjour och till polis bör finnas tillgänglig på varje klinik. Vardagar efter klockan 17 samt helger når du socialtjänsten via telefonnummer 11414 (polisens dygnet-runt-öppna växel) eller via telefonnummer 112. Länkar till respektive kommuns socialtjänst finns på FolktandvårdsKANALEN under rubriken Tandvård/Våld i nära relationer/Barn som far illa. Där finns även andra länkar till viktig information i sammanhanget.

Folktandvårdens rutiner vid uteblivna tandvårdsbesök för barn och ungdomar

Målet är att säkerställa att varje barn kommer till tandvården för att erhålla lagstadgad tandvård i syfte att förebygga och behandla sjukdom och främja hälsa. När ett barn uteblir från tandvården upprepade gånger kan det bero på omsorgssvikt. Om orosanmälning ska göras ska bedömas i varje enskilt fall. Det kan finnas skäl att göra en orosanmälan tidigare än vad som beskrivs i aktuellt dokument. Även när vårdnadshavare konsekvent flyttar fram bokade besök så att det går flera månader och år kan det vara befogat att misstänka omsorgssvikt.

Rutin för kallelse till tandvårdsbesök av barn och ungdomar

Vid utebliven kontakt till tandvårdsbesök ska rutiner nedan följas. Kliniken bör kontakta vårdnadshavare och informera om att barnet har rätt till tandvård och varför. Sjukdomar i munhålan är svåra att upptäcka för patienten. Därför behövs regelbundna undersökningar av munhålan och för att i tid kunna förebygga och behandla tandskador innan de blivit allt för omfattande.

- Alla kontakter ska dokumenteras skriftligt i varje patients journal.
- Kalla till revisionstillfälle enligt riskbedömning.
- Vid uteblivande från första besöket ska en personlig kontakt tas med vårdnadshavaren. Kom överens om en ny tid och skicka den nya tiden per post.
- När man inte vårdnadshavaren personligen efter första uteblivandet skicka "Brev 1". Ange i brevet när vårdnadshavaren senast ska ha hört av sig till kliniken per telefon eller via mina vårdkontakter för att boka tid.
- Vid andra uteblivandet skickas "Brev 2". Brevet ska innehålla information till vårdnadshavaren om att barnet har rätt till tandvård enligt lag och om din anmälningsplikt. Be vårdnadshavaren ta kontakt med kliniken inom angiven tid.
- Kan inte kontakt etableras eller uteblir barnet/ungdomen en tredje gång gör en orosanmälan till socialtjänsten.
- Sätt barnet/ungdomen på en ny revisionskallelse om ett 1 år trots att inget besök till tandvården har ägt rum.
- Registrera åtgärden "9908 EAB" (Ej avhört barn) i patientjournalen.
- Lista barnet med avvikelse i Symfoni. Genom att lista med avvikelse debiteras beställarenheten och folktandvården erhåller ersättning trots att ingen undersökning har kunnat genomföras. Barnet förblir listat 12 månader på kliniken innan det kallas på nytt.
- Resulterar uteblivna besök i en orosanmälan skriv in det i journalen och scanna in anmälan till journalens bilagor.

Ett utskrivet dokument är endast en kopia. Giltig version finns i ledningssystemet.

Dokumentation och arkivering

Anmälan skannas in som bilaga i journalen. Notera även i daganteckningarna om anmälan gjorts

Historik

Ersätter dokumentet tidigare fastställt verksamhetsdokument Dokumentnr 186616

Utarbetat av

Dokumentet är utarbetat av Specialisttandvården avdelningen för Pedodonti.

Referenser